ZEUGMA MOZAİK MÜZESİ MEKÂNSAL VE YAPISAL ÖZELLİKLERİNİN ÖNLEYİCİ KORUMA AÇISINDAN İNCELENMESİ ¹

INVESTIGATION OF ZEUGMA MOSAIC MUSEUM'S SPATIAL AND STRUCTURAL CHARACTERISTICS IN TERMS OF PREVENTIVE CONSERVATION

Fatma Sezin DOĞRUER

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara / Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-1237-0020

Öz: Amaç: Çalışmada, farklı amaçla tasarlanıp 2011 yılında müze olarak açılışı yapılan Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Zeugma Mozaik Müzesi (Gaziantep), yapısal ve mekânsal özellikleri açısından incelenmiş ve bunların önleyici korumaya uygunluğu değerlendirilmiştir. **Yöntem:** Müzenin mekânsal ve yapısal özellikleri, Kanada Koruma Enstitüsü'nün çerçeve çalışması (2015) temel alınarak müze koleksiyonunun maruz kaldığı bozulma etkenlerine yönelik alınan önlemler açısından incelenmiştir. **Bulgular:** Müzelerin mekânsal ve yapısal özelliklerinde önleyici korumaya yönelik alınan önlemler sayesinde, koleksiyona zarar veren etkenler ve gün içinde algılanamayan fakat zaman içerisinde biriken bozulmalar ile aniden gelişen büyük hasarlar önlenilmekte veya sınırlandırılmaktadır. Müze tasarımlarındaki farklılıklar, müze koleksiyonunun korunmasına yönelik sorunları ve geliştirilen önerileri nitelik ve nicelik bakımından etkilemektedir. **Sonuç:** Müzeye dönüştürme projelerinde, tasarım aşamasında koruma ihtiyacının belirlenmesi ve önleyici korumaya dair gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Müze binalarının konumlandırılması, yapısal durumu, sergi ve depo mekânlarının tasarımı ile kullanılan malzemelerin korumaya uygun özellikte olup olmadığının mimar, tasarımcı ve koruma uzmanları tarafından belirlenmesi ve tasarlanması ideal olanıdır.

Anahtar Kelimeler: Müzecilik, Önleyici Koruma, Müze Tasarımı

Abstract: Aim: Zeugma Mosaic Museum (Gaziantep), which is affiliated to the Ministry of Culture and Tourism, designed for different function and opened as a museum in 2011, is examined in terms of structural and spatial characteristics; and appropriateness of these to preventive conservation are evaluated in this study. **Method:** Taking the framework (2015) prepared by Canadian Conservation Institute as a base study, spatial and structural characteristics of the museum are investigated in terms of the taken precautions for the agents of deterioration to which artefacts are exposed. **Results:** The agents of deterioration to the collection, deterioration that is not perceived in day but accumulated in time and abrupt big damages are avoided or blocked by using precautions of preventive conservation in museums' spatial and structural characteristics. Differences on design affect the problems and proposals on conservation of the museum collection in terms of quality and quantity. **Conclusion:** It is important to determine the need of protection in the project process; and required precautions for preventive conservation should be taken in the projects of transforming of the buildings into museum buildings. It is ideal to determine the location of museum buildings, the structural condition and whether the materials are suitable in terms of conservation; and to design the exhibition and storage areas by architects, designers and conservators.

Key Words: Museology, Preventive Conservation, Museum Design

Doi: 10.17365/TMD.2019.3.2

- (1) *Sorumlu Yazar - Corresponding Author: Fatma Sezin DOĞRUER, (Dr., Ph.D.), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara / Türkiye, sezin.dogrueer@hotmail.com, Geliş Tarihi / Received: 21.01.2019, Kabul Tarihi / Accepted: 18.12.2019, Makalenin Türü: Type of Article (Araştırma – Uygulama / Research -Application), Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None, Etik Kurul Raporu / Ethics Committee: Yok / None*

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

GİRİŞ

Kültürel mirasın korunması taşınmaz kültür varlıklarının korunmasının yanında taşınır kültür varlıklarının araştırılması, korunması ve müzelerde sergilenmesi hususlarını da içine alan kapsamlı bir konudur. Müze koleksiyonunun korunması için aktif koruma yöntemleri kullanılabileceği gibi, konservasyon ve restorasyon gibi işlemlere gerek kalmadan korumanın yapılabilmesi için zaman içinde önleyici (endirekt/pasif) koruma yöntemleri de geliştirilmiştir. Önleyici koruma yöntemleri eserler için ideal çevresel ortamın oluşturulabilmesi ve bu şekilde eserleri tehdit eden bozulma etkenlerinin önlenmesi veya en aza indirgenmesi amacıyla alınan tedbirlerdir. Önleyici koruma bağlamında yürütülen çalışmalar Türkiye’de genellikle iklim ortamının düzenlenmesini sağlayan çeşitli cihazların kullanımıyla sınırlı kalmaktadır. Türkiye’de önleyici koruma konusunda yapılan çalışmalar, müze tasarımının önleyici koruma kapsamında değerlendirilmediği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

AMAÇ

Çalışmada, kültür merkezi olarak tasarlanıp 2011 yılında müze olarak açılışı yapılan Zeugma Mozaik Müzesi’nin yapısal ve mekânsal özellikleri incelenmiş ve bunların önleyici korumaya uygunluğu değerlendirilmiştir.

KAPSAM

Önleyici koruma kavramının ana hatları ile tarif edileceği çalışmada müze binasının konumlandırılması, mimarisi, mekânsal ve yapısal özellikleri önleyici koruma kapsamında değerlendirilmiş ve alınması gereken tedbirler bildirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Zeugma Mozaik Müzesi’nin mekânsal ve yapısal özelliklerinin önleyici korumaya uygunluğu, Kanada Koruma Enstitüsü’nün çerçeve çalışması (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1) temel çalışma olarak baz alınıp ekleme ve katkılar ile yazar tarafından oluşturulmuş kontrol listesi (Çizelge 1) kapsamında müze koleksiyonunun maruz kaldığı bozulma etkenlerine yönelik alınan önlemler açısından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda müze Nisan 2017 tarihinde alan çalışmasının gerçekleştirilmesi amacıyla yerinde incelenmiş; müzenin mimari ve teşhir-tanzim projeleri incelenmiş; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde incelemelerde bulunulmuş; müze çalışanları ve uygulama sırasında görev alan teknik personel ile görüşmeler yapılmıştır. Makale kapsamında uygun olmayan sıcaklık, bağıl nem, ışık değerlerine sebep olacak mekânsal ve yapısal özellikler ve bunlara yönelik alınacak tedbirler ele alınmış olup, çevresel koşullara ilişkin mekân içi veya vitrin/dolap içlerinde ölçümler yapılmamıştır.

ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Bu çalışma müze koleksiyonlarının önleyici (endirekt/pasif) korunması ile sınırlanmış olup, taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına yönelik direkt (etkin/aktif) koruma uygulamaları ile müze olarak değerlendirilmiş olan yapılar dışındaki taşınmaz kültür varlıklarına yönelik öneriler kapsam dışı tutulmuştur. Müze kendi içerisinde bir değerlendirmeye tutulmuş olup, diğer müzelerle bir karşılaştırma yapılması kapsam dışıdır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Müze tasarımları veya müzeye dönüştürme projeleri hazırlanırken önleyici korumaya dair tasarım aşamasında alınması gereken tedbirlerin neler olduğunun tespit edilmesidir.

ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ

Müzenin; konumlandırılmasında, mekânsal özelliklerinde, yapısal özelliklerinde, eserleri önleyici korumaya yönelik alınan tedbirlerin neler olduğu ve yeni müze tasarımlarında eserleri önleyici korumaya dair çalışmaların kimler tarafından planlanması gerektiği konularıdır.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Farklı amaçla tasarlanmış günümüz binasının müzeye dönüştürülmesi ile kurulan Zeugma Mozaik Müzesi'nde mekânsal ve yapısal özelliklerde yapılan düzenlemelerin eserler

için gerekli önleyici koruma tedbirleri olduğu varsayılmıştır.

Müze koleksiyonu için söz konusu olan bozulma etkenlerinin önlenmesi, sınırlandırılması, tespiti ve bozulmalara müdahale edilmesi amacıyla düzenlenen mekânsal ve yapısal düzenlemeler, direkt (etkin/aktif) korumaya gerek duyulmadan koleksiyonun korunmasını sağladığı varsayılmaktadır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Müzeler, müze olarak tasarlanmış binalarda veya farklı amaçlarla tasarlanıp inşa edilmiş ve sonradan müzeye çevrilmiş yapılarda tesis edilmektedir. Bu farklı kullanım, müzedeki koleksiyonun korunmasına yönelik sorunları ve geliştirilen önerileri nitelik ve nicelik bakımından etkilemektedir.

Türkiye'de eski müze projeleri ile 1960'lardan itibaren tasarlanan tip müze projeleri ile oluşturulan devlet müzeleri, zaman içerisinde gereken ihtiyaçlar ve koruma sorunları sonrasında, modern yaklaşımlar ve teknikler ile tekrar düzenlenmektedir. Yeni müze tasarımları ise günümüz müzecilik ve koruma ihtiyaçları düşünülerek projelendirildiği için diğer müzeler arasında öne çıkmaktadır.

Müzeye dönüştürülen örneklerde ise, tarihi yapılar kullanılabildiği gibi, günümüz yapıları da kullanılabilmektedir. Makalede ele alınan Zeugma Mozaik Müzesi gibi, T.C.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

Denizcilik İşletmeleri için kuru yük deposu olarak inşa edilen 4 No'lu antrepo binasının dönüştürüldüğü 2004 yılında açılan İstanbul, Karaköy'deki İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun eğitim ocağının bulunduğu binanın müzeye dönüştürülmesi sonucunda 2016 yılında açılmış olan Zonguldak Maden Müzesi bilinen örnekler arasındadır.

Müzelerde koleksiyona zarar veren etkenlerin engellenmesi, sınırlandırılması veya minimum düzeye indirgenmesi amacıyla önleyici koruma çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Önleyici koruma teknikleriyle gün içerisinde algılanamayan fakat zamanla birikerek çoğalan bozulmalar ve aniden gelişen büyük hasarlar önlenilmekte veya sınırlandırılabilir (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1). Önleyici koruma, pasif koruma, dolaylı koruma veya indirekt koruma olarak da nitelendirilmektedir. Eseri tutma şekli, eser nakli, paketlenmesi, uygun sergileme ve depolama mekânlarının sağlanması, sel, yangın, hırsızlık gibi tehlikelere karşı gerekli önlemlerin alınması, doğal afetlere karşı hazırlıklı olunması, eserlerin belgelenmesinin eksiksiz yapılması, eser ticaretine engel olunması gibi çok geniş alana yayılan planlı bir yaklaşım gerektirmektedir (Kocaeli ve Eskici, 2017: 52).

Dünyada Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), Uluslararası

Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi (ICCROM), Uluslararası Tarih ve Sanat Eserlerini Koruma Enstitüsü (IIC) gibi uluslararası mesleki organizasyonlar tarafından müzecilik alanında uyulması gereken standartlar oluşturulmuş ve önleyici koruma konusunda çalışmalar yapılmıştır (Roberts ve Hutchins, 2009/2016, s. 23). Getty Koruma Enstitüsü ve Kanada Koruma Enstitüsü gibi enstitüler ile Milli Park Servisi ve National Trust gibi uluslararası geçerliliği olan kurumlar tarafından bu konuda çalışma grupları oluşturulmuş, sempozyumlar düzenlenmiş ve el kitapları hazırlanmıştır. Ülkemizde de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) üniversitelerin ilgili bölümleri ve sivil toplum örgütleri tarafından müzede önleyici koruma hakkında çalışmalar yapılmaktadır.

Müze koleksiyonlarının maruz kaldığı bozulma etkenleri, fiziksel kuvvetler, hırsızlık ve vandalizm, yangın, su, zararlılar, kirletici maddeler, uygun olmayan ışık, morötesi ve kızılaltı ışınlar, uygun olmayan sıcaklık ve uygun olmayan bağıl nem olarak sıralanmaktadır (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Fiziksel kuvvetler darbe, şok, titreşim, ağırlık, uygun olmayan destek veya temas olarak sıralanmaktadır. Afetlerden kaynaklı olabileceği gibi insan kaynaklı da görülebilmektedir. Fiziksel kuvvetlere neden olabilecek afetlere

örnek olarak deprem, heyelan ve savaş gösterilebilir.

Fiziksel kuvvetlere maruz kalan eserler bulunduğu yerden düşüp devrilebilir; hareket ederek başka bir nesneyle çarpışabilir; sarsılıp başka bir nesnenin üzerine düşebilir (Podany, 2001: 3); bu şekilde kırılma, bozulma, delinme, yamulma, çizilme veya aşınma görebilirler (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Hırsızlık ve vandalizm, insandan kaynaklanan bozulma etkenleridir. Hırsızlık faaliyetleri sonucunda müze koleksiyonu sayısında azalma, vandalizm faaliyetleri sonucunda ise eserin değerinde azalma veya kaybolma görülebilir (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Yangın, sıcaklığın yükseldiği ve yağış miktarının düştüğü dönemlerde ortaya çıkan veya deprem gibi çevresel veya mekân içi etkenlerden kaynaklanan bir bozulma etkenidir. Yangın sonucunda eserlerde tahrip, yanık ve oluşan duman ve is sebebiyle kirlenme oluşmaktadır (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Su, çevresel etkenlerden veya binadan kaynaklanan bir bozulma etkenidir. Çevresel nedenler olarak yağmur ve kar yağışı, su baskını gibi doğa olayları olarak sıralanabilir. Binaya suyun nüfus etmesi için gerekli şartlar, yapı elemanı bünyesinde gözenek, gözenek başlangıcında mevcut bir su kaynağı ve suyun hareketi için itici kuvvet olması olarak belirtilmektedir (Aydın ve Lakot Alemdağ,

2015: 3). Binadan kaynaklanan nedenlere çatının akması, pencerelerden su sızması, sıhhi tesisattaki bozukluklar örnek olarak verilebilir. Malzeme olarak çeşitlenen müze koleksiyonu, suya karşı farklı tepkiler vermektedir. Bunlar, metallerde korozyon, organik malzemelerde deformasyon, parçalanma, şişme ve ayrılmasıdır.

Zararlılar böcek, kemirgen, kuş ve benzeri hayvanlar ile küf ve mikroplar olarak sıralanmaktadır (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1). Müze içinde veya bahçesinde yeterli temizlik yapılmaması, atıklar, müzede kullanılan yapı malzemeleri ile taşınabilir unsurların malzemeleri, müzeye getirilen yeni eserlerin kontrolünün yapılmaması müzede zararlı bulunmasına neden olabilmektedir. Böcekler, organik malzemeleri tüketir ve zarar verir, kemirgenler organik malzemeleri kemirir, küçük eserlerin yerini değiştirir, eserleri kirletir, küf ve mikroplar eserleri zayıflatır (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Kirleticiler, mekân içinde kullanılan unsurlardan veya çevresel etkenlerden kaynaklanabilen bir bozulma etkenidir. Farklı büyüklük ve formlarda olabilmektedir.

Uygun olmayan ışık, müze koleksiyonunun bozulmasına neden olan etkenlerdendir. Elektromanyetik tayfta bulunan, eserlere zarar verebilecek ışınım dalga boyuna göre morötesi ışınım (UV), kızılaltı ışınım (IR) ve

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

görünür ışınım (ışık) olmak adlandırılır. UV ışınımının neden olduğu yüksek enerji, organik eserlerde belirgin bir değişime sebep olur. Uzun süreli emilen enerji de eserin yüzeyini ısıtmakta ve kimyasal bozulmayı hızlandırmaktadır. Aynı zamanda bağıl nem üzerinde instabiliteye yol açarak eserde bozulmaya sebep olur (Weintraub, 1992: 20).

Doğrudan gelen güneş ışığı yeryüzünde 100000 lx'e varan aydınlık düzeyi, kapalı gök ışığı coğrafi konum ve zamana göre değişmekle birlikte yeryüzünde yaklaşık ortalama 10000 lx dolayında aydınlık düzeyi oluşturabilir (Michalski, 2004: 78). Işığa maruz kalınan süre, yoğunluk ve ışık kaynağından yayılan radyasyon tipi, eserlerin ışıktan kaynaklanan bozulma miktarını etkilemektedir (Rose ve Hawks, 1995: 3).

Uygun olmayan sıcaklık, düşük sıcaklık, yüksek sıcaklık veya sıcaklığın değişken olması durumlarını ifade etmektedir. Düşük sıcaklıkta gevrekleşme ve kırılma, yüksek sıcaklıkta eserlerde parçalara ayrılma, rengin bozulması, günlük veya mevsimsel olarak tespit edilen sıcaklık değişimlerinde ise kırılma, katmanlara ayrılma gibi bozulmalar görülmektedir (Weintraub, 1992: 22). Müzelerdeki sergileme, depolama ve çalışma alanlarında önerilen sıcaklık aralığı Milli Park Servisi tarafından 18-20 °C olarak belirlenmiştir.¹

Uygun olmayan bağıl nem, düşük bağıl nem, yüksek bağıl nem veya bağıl nem değişken olması olarak ele alınmaktadır. “Kapalı bir ortamda belirli bir sıcaklıktaki havadaki su buharı miktarının, aynı sıcaklık ve ölçüdeki havada bulunabilecek en yüksek su buharı miktarına oranı” olan bağıl nemin uygun olmayan değerleri eserlerde nem ile ilgili bozulmalara sebep olur (Weintraub, 1992: 23). Örneğin taş eserlerde bağıl nemin %20-30'den fazla olduğu durumlarda çözülme, yüzeyde çatlama, ufalanma, ayrışma; bağıl nem dalgalanmalarında tuzlanma, kavlanma, ufalanma, tozuma, iklimsel yıpranma; madenlerde %30 üzeri bağıl nem düzeylerinde korozyon ve kabuklanma; ahşap eserlerde %40-65 dışındaki bağıl nem değerlerinde çeşitli bozulmalar görülmekte; yüksek bağıl nemde şişme, yumuşama, böceklenme ve mantar oluşumu; düşük bağıl nemde çekme, çatlama ve yarıma; bağıl nem dalgalanmalarında boyutsal değişim, dönme, deformasyon, çatlama ve tuzlanma görülmektedir (Kökten, 2007: 106).

Yağmurlu iklim koşulları, çevredeki su kaynakları gibi dış faktörler ile tesisattaki bozukluklar, sulu yapılan temizliğin kurutulmaması, kalabalık ziyaretçi grubunun nefesi ve terlemesi gibi iç faktörler bağıl nemin yükselmesine neden olur (Kökten, 2007: 101). Yüksek bağıl nem sonucunda metallerde paslanma, organik malzemelerin boyutlarında kalıcı bozulma ve biyolojik bozulmalar oluşması,

¹ <http://www.nps.gov/museum/publications/handbook.html> (E.T. 22.06.2016)

organik malzemelerde kimyasal bozulmalar görülmektedir (Weintraub, 1992: 24).

Düşük bağıl nem ise organik eserlerde boyutta küçülme ve esneklik kaybına neden olmaktadır. Eserler ayrıca bağıl nem dalgalanmalarından da etkilenmektedir (Weintraub, 1992: 25).

Kısa ve uzun süreli izleme çalışmaları ile iç ortam koşullarına ait çevresel riskler izlenmelidir. Bu şekilde eserlerde meydana gelebilecek hasarların önüne geçilebilmektedir (Kuzucuoğlu, 2014: 135).

Yukarıda belirtilen bozulma etkenlerinin ve bunların sonucunda oluşan bozulmaların tespiti ile düzenli olarak denetiminin yapılması gerekmektedir. Denetimlerin sıklığı, bozulma etkeninin oranına ve riskine bağlı olarak değişebilmektedir. Önleyici korumaya yönelik öneriler, koruma uzmanları ile mimarların koordineli çalışmaları sonucunda geliştirelir. Müze koleksiyonunun sergilemede veya depolamada bulunurken veya taşınması sırasında koruyucu bir ortam oluşturulması, müze uzmanlarının görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır.²

Müze binalarının konumlandırılmasında önleyici korumaya yönelik alınan tedbirler ele alındığında, alanın deprem, su baskını, kirlilik ve yangın riskleri, afetlere müdahale

le edilebilirlik, bölgedeki suç oranı, uygun olmayan bağıl nem düzeyi (yağmurlu iklim koşulları, çevredeki su kaynakları vb.) değerlendirilmelidir.

Müzelerin mekânsal özelliklerinde önleyici korumaya yönelik alınan tedbirler ele alındığında, müzenin sergileme, depolama mekânları ile eşer taşınan mekânlarının nitelikleri sorgulanmalıdır.

Müze sergileme mekânları, zaman içerisinde gelişen önleyici koruma anlayışı ile koleksiyonun sergileme mekânlardaki yerleşimi ile mekân bölünmeleri de değişikliklere uğramıştır. Hırsızlık ve vandalizme karşı mekânlarda giriş ve çıkışların görülebildiği açık bir görüş alanının olması; zararlılara karşı ise sergileme ve depolama mekânlarının, yeme-içme mekânlarından duvarlarla ayrılması gereklidir.

Müze depolama mekânlarının farklı eser türleri ve büyüklükleri dikkate alınarak iyi planlanması ve yönetilmesi koleksiyonun bozulmasına karşı alınacak önlemlerdendir.

Depolama mekânlarının konumu planlanırken de, fırtına, deprem, su baskını gibi afetler, binanın konumu ve yakın çevresi, sergileme, depolama, laboratuvar mekânları ile uzman odaları arasında ulaşım rahatlığı hususlarının dikkate alınması; bu mekânların çatı katı veya bodrum katında yer almaması gerekmektedir (Rujiter, 2010/2016: 12). Depoların ıslak hacimlerin hizasında veya yanında olmaması,

² <http://icomturkey.org/tr/icom-m%C3%BCzecilik-etik-yasas%C4%B1> (E.T. 02.12.2016)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

tesisatta oluşabilecek bir arıza sırasında oluşacak su baskınına karşı alınacak bir önlemdir (Hilberry, 1995: 103, Kocaeli ve Eskici, 2017: 57). Depolama mekânının sıcaklık ve nem değişimlerinden etkilenmemesi amacıyla yükleme alanının çok yakınında konumlanmaması gerekmektedir (Hilberry, 1995: 104). Depolama mekânlarının büyüklüğü belirlenirken mevcut eserler ile gelecekte eklenebilecek eserlerin tümü hesaba katılmalıdır (Hilberry, 1995: 104). Depoların temizliğe elverişli düzende bir yerleşime sahip olması önemlidir (Rujiter, 2010/2016: 13).

Eser taşınması sırasında kullanılan yükleme alanlarında ve geçişlerde yer alan kapı ve koridorların geniş olması, zeminlerin düz olması veya eğimi uygun rampaya sahip olması önemlidir (Rujiter, 2010/2016: 38).

Müzelerin yapısal özelliklerinde önleyici korumaya yönelik alınan tedbirler ele alındığında, yapısal sistem ve yapı malzemelerinin niteliklerinin önleyici koruma açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunların fiziksel dayanımı, yangına karşı dayanıklılığı, aşındırıcı olma, kirletici madde yayılımı

yapma ve zararlılardan etkilenme durumları, duvarlarda yalıtım malzemesi ve buhar tutucu malzeme kullanımlarının önleyici korumaya uygunluğu değerlendirilmelidir. Yapı malzemelerinin fiziksel kuvvetler karşısında çabuk aşınmaması tercih sebebidir. Bunun yanında, yangına dayanıklı olmayan ve iyi bakım yapılmadığı takdirde zararlılara karşı savunmasız olan ahşabın tercih edilmesi durumunda ısıtma işlem uygulanması ve düzenli bakım yapılması yerinde olacaktır. Plywood ve beton kimyasal yayılım yaparak eserlerin zarar görmesine neden olabilmektedir. Brüt betonun ise eserlere karşı aşındırıcı etkisi bulunmaktadır (Rose ve Hawks, 1995: 32).

BULGULAR

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olan Zeugma Mozaik Müzesi farklı amaçla tasarlanıp 2011 yılında müze olarak açılmıştır (Resim 1, 2). Yapının 2007 yılındaki tasarımına göre kültür merkezi olarak kullanılmasının öngörüldüğü; ancak daha sonra kullanımın müze olarak değiştirildiği ve bu fonksiyona göre düzenlemeler yapıldığı tespit edilmiştir.

Resim 1. Gaziantep, Zeugma Mozaik Müzesi şematik çizimi (Ocak 2020)

Resim 2. Gaziantep, Zeugma Mozaik Müzesi³

3 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Dijital Arşiv. Ankara, Türkiye (E.T. 01.03.2017)

Müze, barındırdığı mozaikler bakımından önemli bir yere sahip bir müzedir ve yaklaşık 40.000 m² kapalı alan ile dünyanın en büyük mozaik müzeleri arasındadır.⁴

İki bloktan (A ve B Blok) oluşan müze kompleksinde batı yönündeki A Blok'un iki katı ile doğu yönündeki B Blok'un kuzey tarafı, koleksiyonun büyük bölümünü mozaiklerin oluşturduğu arkeolojik eserlerin sergilenmesi; A ve B Bloklarının bodrum katları depolama; B Blok'un güney tarafı ise idari birimler için kullanılmaktadır. Yapıyı kent ve gündelik hayat ile bütünleştirecek bir şemaya sahiptir. Ana yola uzanıp meydana dönüşen, ana yolla arka sokak ve park arasında geçiş sağlayan bir sokak tasarlanmış ve bu sokağın üstü bütün parçaları bir arada tutan metal bir üst örtü ile kapatılmıştır.⁵

Yapı, radye temel üzerine kurulmuş betonarme ve çelik konstrüksiyon sistemin birleştirilmesi ile oluşturulmuş kompozit sistemdir.⁶

Çağdaş müzecilik anlayışına göre düzenlenmiş müzede Nisan 2017 tarihi itibarıyla, Fırat Nehri kıyısında yer alan Zeugma antik kentinden çıkarılan, restorasyon ve konservasyonu tamamlanmış olan toplam 2.600 m² mozaik, 4 Roma çeşmesi, 24 sütun, 4 heykel ve 1 bronz Mars heykeli sergilenmektedir.

Zeugma'nın sanatsal ve kültürel yönü ile günlük yaşamın detaylarını bir senaryoda kurgulayarak ziyaretçilere sunmak sergilemedeki ana tutumdur (Resim 3). O dönemde yaşamış insanların inançlarını, kültürünü yansıtan ortam, birebir ölçüsü ve mimarisine uygun olarak sunulmuştur.⁷ A Blok'ta Zeugma Antik Kentindeki soylulara ait olduğu belirlenen yapılar sergilenmekte, yapılar arasında küfe-ki taşından yapılmış yürüyüş yolları ve cam köprülerle bağlantılar sağlanmıştır. Müzenin en dikkat çekici eserlerinden biri olan Mars heykeli ile hamam ve tuvalet yapıları bodrum katta galeri boşluğuna yerleştirilmiştir; ziyaretçilerin kata erişimi bulunmamakta, alan üst katlardan izlenebilecek bir sergi alanına dönüştürülmüştür.

(E.T. 17.04.2017)

4 Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, (2014). Broşür. Gaziantep: Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü & Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, s. 2

5 <http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/zeugma-mozaik-muzesi> (E.T. 11.04.2017)

6 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Zeugma Mozaik Müzesi Klasörü. Ankara, Türkiye

7 Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, (2014). Broşür. Gaziantep: Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü & Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, s. 2

A Blok

B Blok

Resim 3. Gaziantep, Zeugma Mozaik Müzesi, Sergileme alanları

B Blok'ta ise Zeugma Mozaik Müzesi deposunda korunan Akdeğirmen, Hülümen ve Menderes Mozaiklerinin sergilemeleri ve canlandırmalar yapılmaktadır. “Çingene kızı” mozağıne özel ses ve havalandırma, ayrı bir teşhir düzenlemesi yapılmıştır. Çingene kızı mozaiklerinin kaçak kazılar ile yurt dışına kaçırılmış olan ve 27 Kasım 2018 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletindeki Bowling Green Devlet Üniversitesi'nden teslim alınan eksik parçalarının geçici süre ile müzede sergilendikten sonra kalıcı yerlerine alınmak üzere çalışmaların yürütülecektir.⁸

2010 yılında inşası tamamlanan Zeugma Mozaik Müzesi çeşitli düzenleme çalışmalarından sonra ilk kez 2011 yılında açılmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında binada müzecilik

normlarına uygun olacak şekilde mekân tasarımı ile mekanik, elektrik ve makine tesisatına ait çalışmalar yapılmıştır. Ana sirkülasyonu sağlamak ve yoğun gezi trafiğini rahatlatmak amacı ile planlanmış olan galeri boşluğu etrafındaki engelli-seyir rampası, güvenlik ve eser teşhiri açısından değerlendirilme sonrası kaldırılmış; yeni merdiven tasarlanmıştır. B Blok'taki teşhir-tanzim çalışmaları ile çevre düzenlemesi çalışmaları ise ikinci etap olarak 2014-2017 yılları arasında yürütülmüştür.

Farklı amaçla inşa edilen yapılar müzeye dönüştürülürken bölme duvarların eklenmesi veya kaldırılması, mekân değişikliği, dolaşım alanlarının ve açıklıkların tekrar değerlendirilmesi gibi çalışmalar yürütülmektedir (Toledo, 2006: 7). Zeugma Mozaik Müzesi de, farklı amaçla inşa edilen yeni bir yapının daha sonra dönüştürülerek müze olarak kullanıldığı yapı grubunu temsil etmektedir. Yapının 2007 yılındaki tasarımına göre kül-

⁸ <http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR-220514/zeugma-cingene-kizi-mozaiklerinin-parcalari-sergiye-haz-.html> (E.T. 07.12.2018)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

tür merkezi olarak kullanılmasının öngörül-
düğü⁹; ancak daha sonra kullanımın müze
olarak değiştirildiği ve müzecilik normlarına
uygun hale getirilmesi amacıyla proje reviz-
yonu ve uygulamada bazı değişiklikler yapıl-
dığı tespit edilmiştir.

Müze dönüşürme işlemi gerçekleştirilen
tarihi bir yapı (Anadolu Medeniyetleri Mü-
zesi) ile günümüz yapısı (Zeugma Mozaik
Müzesi) kıyaslanacak olursa, tarihi yapıda
gerçekleştirilen uygulamalarda yapının öz-
günlüğünün bozulmaması amacıyla bir takım
kısıtlamalar olması, bu çalışmaların günümüz
binasında yürütülecek inşaat çalışmalarından
daha zorlayıcı olduğunu göstermektedir. Uz-
manlık gerektiren bu faaliyetlerde müzecilik
yanında restorasyon ve koruma alanında uz-
man olan kişilerin çalışması gerekmektedir.

Müze binasının Kanada Koruma Enstitüsü-
nün 2015 yılında hazırladığı çerçeve çalışma-
sı temel alınarak kuramsal çerçevede anlatı-
lan bozulma etkenlerinin kontrolüne yönelik
olarak incelenmesi sonucu aşağıda belirtilen
hususlar tespit edilmiştir.

Fiziksel kuvvetlerin önlenmesine yönelik
müze alanı ile müzenin yapısal ve mekânsal
özelliklerindeki mevcut durum tespitleri,
müzenin oturduğu bölgedeki sismik hareket,
toprağın niteliği, zemin ve üst örtü özellikleri
ile yükleme alanı incelenerek elde edilmiştir
(Çizelge 1).

Müze binasının 3.derece deprem bölgesinde
olduğu, kaya zemine oturduğu ve deprem
yönetmeliğine uygun inşa edildiği belirlen-
miştir. Zemin dayanımının yenilenmiş olan
drenaj sistemleri ile sağlandığı; yağmur suyu
veya kar yükü birikmesine karşı düz orta al-
ledeki üst örtünün iki yana eğimli yapıldığı,
bloklar üzerindeki çatının ise düz çatı olma-
sına karşın onarım sırasında hafif eğimli ça-
tıya dönüştürüldüğü detay projelerinin ince-
lenmesi sonucunda anlaşılmıştır. Bu şekilde
çatıda aşırı yük birikmesine sonucunda çatıda
çökme ve iç mekândaki eserlerde bozulmala-
ra karşı önlem alınmıştır.

Sergileme alanlarının ziyaretçi dolaşımı ve
eser taşınması sırasında eserlere zarar gel-
meyecek şekilde tasarlandığı; zeminlerin düz
olduğu ve gezi güzergâhında kullanılan köp-
rülerin eğiminin az olduğu görülmüştür.

Eserlerin taşınmasında herhangi bir zarar
görmemeleri için mekânlar arası yüzeylerin
düz bırakıldığı ve yapıya bahçeden erişimde
kullanılan rampaların uygun eğimde oldu-
ğu (Rujiter, 2010/2016: 23) tespit edilmiştir.

9 Yapının tasarımı Celal Abdi GÜZER, Selen KANSU ve R.Güneş GÖKÇEK'ten oluşan tasarım ekibi tarafından, mekanik ve elektrik projesi YPU Grubu tarafından ve statik projesi Adnan TANFENER tarafından 2007 yılında projelendirildiği bilgisi için bkz. <http://v2.arkiv.com.tr/p9978-zeugma-mozaik-muzesi.html> (E.T. 12.04.2017)

Müzelerdeki zeminlerin ve geçişlerin düz olmadığı durumlarda eser taşınması sırasında uygun olmayan temas, devrilme gibi etkenler ortaya çıkacak ve eserlerde darbe, şok, titreşim ve ağırlık sonucu kırılma, aşınma, delinme, şekil bozukluğu gibi bozulmalar oluşabilecektir (Kanada Koruma Enstitüsü, 2015: 1).

Büyük boyutlu eserlerin mekânlar arası taşınmasında kolaylık olması için bazı mekânlarda depo kapılarının yanı sıra büyük boyutlu kapılar açılmıştır. Yükleme alanı, büyük araçları karşılamaya ve uzun parçaların ve paletli yüklerin indirilmesine olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Eserlerin yükleme alanından sergileme alanlarına taşınması sırasında büyük boyutlu asansörler kullanılmaktadır.

Hırsızlık ve vandalizme karşı mevcut olumlu yanlar ile alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; müzenin güçlü bir bina kılıfı (yapı duvarı, bahçe duvarı, çatı, pencere, kilit ve parmaklık vb.) bulunduğu; güvenlik amacıyla bahçe duvarı üstüne demir işleri yapıldığı; bina ve çevresinde tüm girişleri görebilecek açık bir görüş alanı olduğu; uygun gece ışıklandırmasının bulunduğu; dış mekânda giriş ve yükleme alanı ile müze iç mekânlarında güvenlik görevlileri için yeterli ofis ve güvenlik noktaları bulunduğu; gerekli güvenlik sistemlerinin kurulu olduğu ve hareketli kameralar ile güvenliğin sağlandığı ve güvenlik odasındaki ekranlarla anlık takip edildiği tespit edilmiştir (Çizelge 2). Müzenin kapalı

olduğu sürelerde de harekete duyarlı alarm sistemi devreye girmektedir.

Yangına karşı mevcut olumlu yanlar ile alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; yapının geniş bir bahçede yer aldığı ve yangın riski yüksek binalara komşu olmadığı; kullanılan yapı malzemelerinin yangına dayanıklı olduğu; binanın yangın kapılarının kapalı tutulduğu; bina içinde yanıcı madde ve bitki bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Müzede merkezi izlemesi olan duman ve ısı tespit sistemleri ile otomatik yangın durdurma sistemi bulunmaktadır.¹⁰ Yangın durdurma sisteminin yükleme alanı olan otopark katındaki araçlarda çıkabilecek yangına dahi müdahale edilebilir niteliktedir.

Suya karşı mevcut olumlu yanlar ile alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; müzenin su baskını yönünden riskli bölgede (sel yatağı vb.) yer almadığı; A ve B Bloklar arasındaki çelik makas konstrüksiyonun Isopanel sandviç çatı kaplamasının iki yöne eğimli olduğu; A ve B Blok yapılarının çatısının parapet arkasında hafif eğimli olduğu; B Blok'taki sergileme mekânında yer alan avlunun üstündeki ışıklığın alüminyum doğrama ışıklık ile kapatıldığı gözlemlenmiştir (Çizelge 4). Pencereelerde yoğunlaşmayı önleme amaçlı yalıtım

10 Doğruer, F.S., (18 Nisan 2017). Teknisyen Cumali ÜRÜNLÜ ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep, Türkiye

malzemesi kullanıldığı proje incelemesi sırasında tespit edilmiştir.¹¹

Temizlik ekipmanı ve su baskını için gerekli ekipmanı bulunduracak mekân tahsis edilmiştir. Mekanik ekipman odasının sürme su izolasyon malzemesi ile yalıtımının yapıldığı projesinden anlaşılmaktadır. Sergileme mekânlarında sıhhi tesisat bulunmadığı görülmüştür.

Sergilemedeki mozaik eserler dikey ve yatay olarak sergilenmektedir. Mozaik sergilemelerinin altına gerekli yalıtım yapılmıştır. Bu işlem sırasında mozaik panoların arka yüzeyine hidrolik kireç harcı uygulanmış ve bu tabaka üzerine iki yüzeyi elyaflı petekli alüminyum (aerolam) plakalar zeminden 5-6 cm. yükseltilmiştir.¹²

Zararlılara karşı mevcut olumlu yanlar ile alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; müze içinde erişilemeyen girintiler bulunmadığı; depolama, sergileme, atölye ve yeme-içme mekânlarının duvarlarla ayrıldığı, personele hizmet veren mutfak ve yemekhane mekânlarının bodrum katta, sergileme mekânlarından uzakta yer aldığı; tüm koridor-

lara ve servis alanlarına tespite izin verecek erişim sağlandığı görülmüştür (Çizelge 5).

Müzede her mekân için ayrı Isıtma-Soğutma-İklimlendirme-Havalandırma Bölgesi kullanılmaktadır; bu şekilde olası zararlıların mekânlar arası erişimi kısıtlanmaktadır.

Bunlara ek olarak, yapının geçirdiği basit onarımlar kapsamında yalıtım detaylarının yenilendiği saptanmıştır.

Kirleticilere karşı mevcut olumlu yanlar ile alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; yapı malzemelerinin yayılımı düşük veya yayıcı olmayan malzemelerden seçildiği; iklimlendirme cihazlarında dışarıdan gelen havanın filtreden geçtiği ve hava girişinin kirletici madde kaynaklarından uzakta konumlandığı; yangın durumunda Isıtma-Soğutma-İklimlendirme-Havalandırma Sistemi'nin otomatik kapanma özelliği bulunmaktadır (Çizelge 6).

Laboratuvarda kirletici maddelerin kaynaklandığı alanlar için egzoz sistemleri bulunduğu görülmüştür.

Işığın uygunluğu için alınan önleyici tedbirler araştırıldığında;¹³ genel aydınlatma yerine teşhir alanlarının bölgesel olarak aydınlatıldı-

11 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Zeugma Mozaik Müzesi Klasörü. Ankara, Türkiye (E.T. 17.04.2017)

12 Doğruer, F.S., (18 Nisan 2017). Müdür Vekili Ayşe Ebru ÇORBACI ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Gaziantep Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvar Müdürlüğü, Gaziantep, Türkiye

13 Makale kapsamında ışığın kontrolüne yönelik yalnızca mekânsal ve yapısal düzenlemeler irdelenmektedir; aydınlatmada kullanılan taşınabilir tertibatın korumaya ve müzeciliğe uygunluğu, başlı başına farklı bir çalışma konusu olabilecektir.

ğı; küçük alanları ayrı şekilde kontrol etme amaçlı çoklu devreler tanımlandığı; güvenlik ve bakım için ayrı aydınlatma devrelerinin kullanılabilirdiği; cam yüzeyler üzerinde kullanılan opak bir malzeme ile doğal ışığın yapı içine erişiminin kesildiği; koleksiyon alanlarında gereksiz elektrikli aydınlatmadan kaçınıldığı; aydınlatma elemanlarının sadece mozaik eserler odaklı yerleştirildiği; ziyaretçi rotası belirlenirken aydınlık düzeyleri farklı mekânlar arasında görsel adaptasyona olanak sağlayan sergileme alanları bulunduğu saptanmıştır (Çizelge 7). Düşük ısı yayma, kızılaltı ve morötesi ışıma gibi zarar verebilecek ışınlardan yoksun olma, enerji tasarrufu ve uzun ömürlü olma gibi özelliklerinden dolayı led lambalar tercih edilmektedir. Müzede kullanılan aydınlatmanın müzecilik gereksinimlerine göre tasarlanmasına yönelik bir değerlendirme yapılabilmesi için aydınlatma malzemelerinin özelliklerinin belirlenmesi, gerekli ölçümlerin yapılması ve bunların kültürel miras aydınlatmasına dair standartlara uygunluğu değerlendirilmelidir.¹⁴

14 Müze aydınlatmalarına ilişkin 2014 yılında yayımlanan “Conservation of Cultural Heritage - Guidelines and Procedures for Choosing Appropriate Lighting for Indoor Exhibitions” başlıklı PD CEN/TS16163:2014 standardı Türkiye tarafından da kabul görmektedir. Standartlar kapsamında aydınlık düzeyi üst sınırı, yıllık ışıklanma üst sınırı, yıllık sergileme süresi vb. bilgiler yer almaktadır. Bkz. <https://icon.org.uk/icon-resources/conservation-standards> (E.T. 04.07.2019)

Depolama alanlarında pencere bulunmadığı; bu şekilde mekân içlerine ışığın girmesi ve eserlerin gerek günışığına maruz kalmasının engellendiği; aynı zamanda görünebilir depolama anlayışının olmadığı, ihtiyaç duyulduğunda aydınlatma kullanıldığı bilgilerine erişilmiştir.¹⁵ Eserlerde günışığından kaynaklanan enerjinin depolanması sonucu oluşabilecek olumsuz etkilere karşı önlem alındığı anlaşılmaktadır. Ancak inceleme sırasında depolama mekânlarına erişim sağlanamadığından aydınlık düzeyi, aydınlatma süresi ve ışığın niteliği gibi ortam koşulları incelenememiştir.

Sıcaklığın uygunluğu için alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; sergileme alanlarında koleksiyonların hasar görmesine bağlı olarak değişen kabul edilebilir ısı değişimlerinin tespit edildiği; tanımlı ısı limitlerinin dışındaki sıcaklıkları bildiren alarm sistemleri bulunduğu anlaşılmıştır (Çizelge 8).

Yüksek kalite, uygun boyutta, çoklu bölgeye sahip ve iklimlendirilmiş havayı iyi dağıtan Isıtma-Soğutma-İklimlendirme-Havalandırma Sistemi kullanıldığı saptanmıştır¹⁶; bu şekilde sıcaklık kontrolü sağlanmaktadır.

15 Doğruer, F.S., (18 Nisan 2017). Arkeolog Halil YILMAZ ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Gaziantep, Türkiye

16 Doğruer, F.S., (18 Nisan 2017). Teknisyen Cumali ÜRÜNLÜ ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep, Türkiye

İç mekânlarda güneş ısısına maruz kalınmasından sakınıldığı görülmüştür. Bu sayede eserlerde oluşabilecek güneşe bağlı sıcaklık artışı önlenmektedir.

Sıcaklığı sınırlamak amacıyla zemin ve çatıda ısı yalıtımı, genel olarak duvarlarda 5 cm. XPS ısı yalıtım malzemesi, klima santral mekânında ve jeneratör odasında 5 cm. cam yünü ve pencerelerde ise çift cam kullanılmıştır.¹⁷

Bağıl nemin uygunluğu için alınan önleyici tedbirler araştırıldığında; müzede genel olarak uzun süreli dayanıklılık ve lokal bakım kolaylığı sağlandığı görülmüştür (Çizelge 9).

Bağıl nemi sınırlandırma amacıyla duvar içinde, çatıda veya zeminde kesintisiz bir buhar tutucu kullanıldığı projesinden anlaşılmaktadır.¹⁸

Teknik hacimlerde havalandırma amaçlı kapı altı transfer menfezi bulunduğu görülmüştür. Koleksiyonların hasar görmesine bağlı olarak değişen kabul edilebilir bağıl nem dalgalanmalarının tespitinin nem dedektörleri vasıtasıyla yapıldığı bildirilmiştir.¹⁹

17 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Zeugma Mozaik Müzesi Klasörü. Ankara, Türkiye (E.T. 17.04.2017)

18 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Zeugma Mozaik Müzesi Klasörü. Ankara, Türkiye (E.T. 17.04.2017)

19 Doğruer, F.S., (18 Nisan 2017). Müdür Vekili Ayşe Ebru ÇORBACI ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Gaziantep Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvar Müdürlüğü,

Bodrum katta yer alan depolarda pencere olmaması, mekânlardaki sıcaklığın dolayısıyla bağıl nemin dış ortam şartlarından etkilenmesini önlemektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, farklı amaçla tasarlanıp 2010 yılında inşası tamamlanan ve ihtiyaç doğrultusunda çeşitli ilave ve düzenleme çalışmalarından sonra açılan Zeugma Mozaik Müzesi'nde, müzeye dönüştürme projeleri hazırlanırken önleyici korumaya dair tasarım aşamasında alınması gereken tedbirlerin büyük ölçüde alındığı, müzenin çağdaş müze şartlarına kavuştuğu ve periyodik bakımın sürekli olduğu, ancak bazı konularda gereksinimler bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Zeugma Mozaik Müzesi'nin konumlandırılmasında ise önleyici korumaya yönelik hususların planlama aşamasında göz önüne alınmadığı tespit edilmiştir. Nitekim müzenin kirlilik oranı yüksek bir bölgede yer aldığı saptanmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı veya özel girişimler tarafından yürütülen müze kurulumlarında yer seçimi konusunun daha dikkatli irdelenmesi ve önleyici korumaya yönelik kriterlerin de ele alınması faydalı olacaktır.

Zeugma Mozaik Müzesi'nin mekânsal ve yapısal özelliklerinde önleyici korumaya

Gaziantep, Türkiye

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

yönelik alınan tedbirler değerlendirildiğinde müzede bozulma etkenlerinin kontrolü açısından eksikliklerin giderilmesi amacıyla çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Depremi neden olacağı fiziksel kuvvetlere karşı yapının dayanıklılık testlerinin yapılması, zeminlere sismik izolatör uygulaması ve yükleme alanlarındaki kapılara durdurma sistemleri kurulması önerilmektedir. Yangına karşı yangıcı maddeler ile eserlerin depolanması için alan tahsis edilmesi uygun olacaktır. Yükleme alanı, tesisat odaları ve depolama alanlarının yer seviyesinin altında olması sonucunda su basması riski barındıran bina için suyu sınırlandırmaya yönelik düzenlemeler önem taşımaktadır. Bu amaçla gereken kısımlara su bendi çekilmesi ve mazgallar kullanılması yerinde olacaktır. Zararlılara karşı tespit edilen mevcut olumsuzluklara karşı açık kullanım gerektiren pencerelere parmaklık veya kafes uygulanması; zararlıları kontrol ekipmanının depolanacağı ayrı bir mekân oluşturulması önerilebilir. Yükleme alanı açık olduğundan bu mekânın dış mekân sıcaklığının iç mekâna yansıdığı, bu sıcaklığın diğer alanlara yayılmasını önlemek amacıyla yükleme alanına

ayrı bir Isıtma-Soğutma-İklimlendirme-Havalandırma Sistemi kurulması gerektiği düşünülmektedir.

Özetlemek gerekirse, bozulma etkenlerinin önlenmesi, sınırlandırılması, tespiti ve bozulmalara müdahale etmek amacıyla düzenlenen yapısal ve mekânsal düzenlemeler ile etkin koruma aşamasına geçilmeden koleksiyonun önleyici korunması sağlanmaktadır. Başarılı bir şekilde önlenen/sınırlandırılan etkenler için diğer aşamalara (tespit ve müdahale) geçilmesine gerek kalmayacaktır.

Müzeler oluşturulurken veya düzenlenirken yapılması gereken koruma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturan önleyici koruma düzenlemelerinde mimar ve tasarımcılara büyük görev düştüğü unutulmamalıdır. Bozulma etkenleri ve sonucu olan bozulmalar müze bünyesinde tespit edilmeli ve bunların düzenli olarak denetimi yapılmalıdır. Denetimlerin sıklığı, bozulma etkeninin oranına ve riskine bağlı olarak değişebilecek olup, koruma uzmanları ile mimarların koordineli çalışmaları sonucunda önleyici korumaya yönelik öneriler geliştirmelidir.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taşıma
MÜDAHALE	Deprem Etkilerine Yönelik (Yangın, Su Baskını) Otomatik Sistemler					
TESPİT	Depreme Karşı Dayanıklılık Testleri					
SINIRLANDIRMA	Strüktürel Sistem, Yapı Malzemeleri ve Koleksiyonun Kontrolüne İmkan Verecek Yeterli Alan					
	Yüklemeye Alanı Kapılarında Durdurma Sistemleri ve Etki Emici Çeper					
	Yeterli Sergi Alanı					
	Zemin Dayanımı					
	Depreme Karşı Dayanıklılık					
ÖNLEME	Büyük Yüklemeye Alanı					
	Düz Geçişler					
	Düz Zemin					
	Eğimi Uygun Rampa					
	Eğimli Çatı					
	Toprağın Yumuşak/ Gevşek Olmaması					
	Sismik Hareketin Düşük Olması					
		Bulunmaktadır	Bulunmamaktadır	Gözlemlenmemiştir		

Çizelge 1. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Fiziksel Kuvvetlere Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taşıma
MÜDAHALE	Güvenlik Görevlileri İçin Ofis ve Güvenlik Noktaları					
TESPİT	Elektronik Dedektörler					
	Bina Boyunca Açık Görüş Alanı ve Uygun Işıklandırma					
SINIRLANDIRMA	Depo Dışında Çalışma Alanı					
	Kapalı ve Güvenliği Sağlanmış Yükleme Alanı					
	Eser Sergilenen Kapalı Vitrinler					
	Tüm Girişleri Görebilecek Açık Görüş Alanı					
	Güçlü Bina Kılıfı (Yapı duvan, bahçe duvan, Parmaklık vb.)					
	Gece Otopark Kullanımından kaçınılması					
	Gece Işıklandırması					
ÖNLEME	Sergilenenin Olmadığı Dönemde Değerli Objeler Taşınması					
	Suç Oranı Düşük Bölge					
Bulunmamaktadır		Bulunmamaktadır		Gözlemlenmemiştir		

Çizelge 2. Zeugma Mozaik Müzesi’nde Hırsızlık ve Vandalizme Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taga- ma
MÜDAHALE	Otomatik Yangın Durdurma Sistemi					
TESPİT	Merkezi İzlemesi Olan Duman ve Isı Tespit Sistemleri					
SINIRLANDIRMA	Kapalı Yangın Kapatıcı					
	Yangına Dayanıklı İnşaat Malzemeleri					
ÖNLEME	Yanıcı Maddelerin Depolandığı Uygun Alan					
	Deprem Sırasında Binaya Doğal Gaz Gelişimi Kesen Sistem					
	Elektrik Sistemlerinin Düzenli Bakımı					
	Düzenli ve Kodlamaya Uygun Kablo ve Elektrik Sistemleri					
	Müze İçinde Yanıcı Madde ve Bitki Olmaması					
	Yangın Riski Yüksek Komşu Bina Olmaması					
	Suç/Vandalizm Oranı Düşük Bölge					
Bulunmaktadır		Bulunmamaktadır	Gözlemlenmiştir			

Çizelge 4. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Suya Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taşı- ma
MÜDA- HALE	Su Baskını İçin Gerekli Ekipman Bulunduracak Mekân					
TESPİT	Kolay Erişilebilir ve Hızlı İnceleme İçin İyi Organize Edilmiş Sıhhi Tesisat					
SINIRLANDIRMA	Mekanik Ekipman Odasının Çevresinde Su Bendi					
	Su Geçirmez Zeminler					
ÖNLEME	Deponun Bodrum Katta Yer Almaması					
	Yükleme Alanının Yer Seviyesinin Altında Olmaması					
	Tavan Penceresinden Kaçınılması					
	Sergileme Mekânlarında Sıhhi Tesisattan Kaçınılması					
	Çatıdan Gelen ve Yerden Yükselen Suyun Zarar Vermesini Önleyecek Önlemler (Tarihi Bina ise)					
	Yoğuşmayı Önlemek İçin Yapı Elemmanı Yalıtımı					
	Eğimli Çatı, Yağmur Olukları					
	Sorunsuz Çalışan Drenaj ve Gerekli Tesisat					
	Su Baskını Yönünden Riskli Bölgede Olmaması					
		Bulunmamaktadır	Bulunmamaktadır	Gözlemlenmiştir		

**Çizelge 5. Zeugma Mozaik Müzesi’nde Zararlılara Yönelik
Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)**

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Ta- ma
MUDA- HALE	Zararlılan Kontrol için Alan					
TESPİT	Tüm Koridorlar ve Servis Alanlarına Tespit İzin Verecek Erişim					
	Yeni Gelen Eserler için Yükleme Alanına Yakın Karantina ve İnceleme Odası					
SINIRLANDIRMA	İyi Yalıtılmış Yükleme Alanı Kapısı ve İç Mekânlara Geçiş					
	Zararlı Habitatın Azaltma Amaçlı Sağlıkla İlgili Parametreler					
	İyi Yalıtım Detayları					
	Duvarlarla Ayrılmış Depo, Sergi, Atölye ve Yeme-içme Mekânları					
	Her Mekân İçin Ayn HVAC Bölgesi					
	Pencerelerde Parmaklık veya Kafes					
ÖNLEME	Erişilemeyen Girişlerden Kaçınılması					
	Böcekleri Girişlerden Uzak Tutacak Işıklandırma					
	Ahşap Yapı Malzemelerinin Bakımı					
	Bahçedeki Otların Temizliği					
	Yemek Artıklarının Yapı Dışında Muhafazası					
	Kuş veya Memelilerin Yuva Yapmasının Önlenmesi					
	İyi Çalışan Drenaj					
	Yapı İçinde Düzenli Temizlik					
	Bina İçinde veya Dışında Zararlı Habitatı Bulunmaması					
Bulunmaktadır		Bulunmamaktadır	Gözlemlenmiştir			

Çizelge 6. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Kirlenici Maddelere Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taşı- ma
MÜDAHALE	-					
TESPİT	-					
SINIRLANDIRMA	Kirlenici Maddelerin Kaynaklandığı Alanlarda Egzoz Sistemleri					
	Kirlenici Madde Kaynaklarından Uzakta Konumlanmış Hava Girişi					
	Yangın Durumunda Otomatik Kapanma Özellikli HVAC					
	Giriş Holü					
	Filtreden Geçerek Bina İçine Hava Girişi					
	Hava Sızdırmaz Mekânlar					
ÖNLEME	Kirlenici Madde Yayılımı Düşük veya Yayıncı Olmayan Yapı Malzemeleri					
	Kirlilik Oranı Düşük Bölge					

	Bulunmamaktadır	Bulunmamaktadır	Gözlemlenmemiştir
--	-----------------	-----------------	-------------------

Çizelge 7. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Uygun Olmayan Işığa Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taga- ma
MÜDA- HALE	-					
TESPİT	-					
SINIRLANDIRMA	Ziyaretçi Rotası Belirlenirken Işık Seviyeleri Farklı Mekânlar Arasında Görsel Adaptasyona Olanak Sağlayan Fuar veya Sergileme Alanları					
	Pencerelerde Kontrol Edilebilir Panjur Sistemi, Güneş Siperleri, Filtreler, Film veya Jaluzi					
ÖNLEME	Genel Aydınlatma Yerine Bölüm Aydınlatması					
	Eserlerin Taınması veya Geçici Sergiler Sırasında Kullanılan Holler'in Orta Derecede Işıklandırılması					
	Küçük Alanları Ayn Şekilde Kontrol Etme Amaçlı Çoklu Devreler					
	Görünebilir Depolama Yerine İsteğe Bağlı Aydınlatma					
	Müze Gereksinimlerine Göre Tasarlanmış Aydınlatma					
	Güvenlik ve Bakım İçin Ayn Aydınlatma Devresi					
	Gereksiz Elektrikli Aydınlatmadan Kaçınılması					
	Sergileme ve Depolama Alanlarında Pencere kullanımından Kaçınılması					
		Bulunmaktadır	Bulunmamaktadır	Gözlemlenmiştir		

Çizelge 8. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Uygun Olmayan Sıcaklığa Yönelik Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

		Gnl	Sergi	Depo	Lab.	Taşı- ma
MÜDAHALE	Yüksek Kalite, Uygun Boyutta, Çoklu Bölgeye Sahip ve İklimlendirilmiş Havayı İyi Dağıtan HVAC Sistemi					
TESPİT	Termostat					
	Tanımlı Isı Limitlerinin Dışındaki Sıcaklıkların Bildiren Alarm Sistemleri					
SINIRLANDIRMA	Uygun Olmayan Sıcaklığın Diğer Alanlara Yayılmasını Önlemek Amaçıyla Yükleme Alanına Ayrı HVAC Sistemi					
	Özel Koleksiyonların Depolarında İyi Yalıtımlı Duvarlar					
	Pencerelerde Çift veya Üçlü Cam					
	Zemin, Duvar ve Çatıda Yalıtım					
ÖNLEME	Kapalı Yükleme Alanı					
	Güneş Isısına Maruz Kalmadan Sakınma					
	Koleksiyonların Hasar Görmesine Bağlı Olarak Değişen Kabul Edilebilir Isı Değişimlerinin Tespiti					

	Bulunmamaktadır	Bulunmamaktadır	Gözlemlenmemiştir
--	-----------------	-----------------	-------------------

Çizelge 9. Zeugma Mozaik Müzesi'nde Uygun Olmayan Bağlı Neme Yönelik
Yapısal ve Mekânsal Özellikler (Doğruer)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

KAYNAKÇA

AYDIN, Ö., LAKOT ALEMDAĞ, E., (2015).

Bodrum duvarlarında zemin suyuna bağlı oluşan hasarlar ve yalıtım önlemleri. Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, ISSN:2148-8142, 04(02):1-12 Doi: 10.17365/TMD.201549619

DOĞRUEER, F.S., (18 Nisan 2017). Arkeolog

Halil YILMAZ ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Gaziantep, Türkiye

DOĞRUEER, F.S., (18 Nisan 2017). Müdür

Vekili Ayşe Ebru ÇORBACI ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Gaziantep Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvar Müdürlüğü, Gaziantep, Türkiye

DOĞRUEER, F.S., (18 Nisan 2017). Teknis-

yen Cumali ÜRÜNLÜ ile Zeugma Mozaik Müzesi üzerine söyleşi. Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep, Türkiye

GAZİANTEP ZEUGMA MOZAİK MÜZESİ.

(2014). Broşür. Gaziantep: Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü & Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, s. 2

HILBERRY, J.D., (1995). Architectural de-

sign considerations. İçinde C.L. Rose, C.A. Hawks and H.H. Genoways (Editörler). Storage of natural history collections: A preventive conservation appro-

ach. (Vol. I). Amerika Birleşik Devletleri: Society for the Preservation of Natural History Collections, ss. 103-122

KANADA KORUMA ENSTİTÜSÜ, (1994).

Framework for prevention of collections. Poster. Kanada, s. 1

KANADA KORUMA ENSTİTÜSÜ, (2015).

Framework for preserving heritage collections. Poster. Kanada, s. 1

KOCAELİ, F., ESKİCİ, B., (2017). İç Ana-

dolu Bölgesi müzelerinde önleyici koruma sorunları üzerine bir değerlendirme. Restorasyon-Konservasyon Çalışmaları, ISSN 1309-7016, İstanbul, Türkiye: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, KUDEB Yayınları, sayı: 20-2017/1: 52-64

KÖKTEN, H., (2007). Müzede koruma. Mü-

zelerde Önleyici Koruma Uzaktan Eğitim Programı, Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, ss. 25-149

KUZUCUOĞLU, A.H., (2014). Müze, kü-

tüphane ve arşiv binalarında izleme çalışmalarının önleyici konservasyon açısından önemi. Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, ISSN:2148-8142, 02(01):120-138 Doi: 10.17365/TMD.201429192

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. Dijital Arşiv.
Ankara, Türkiye (E.T. 01.03.2017)

KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. Zeugma Mo-
zaik Müzesi Klasörü, Ankara, Türkiye
(E.T. 17.04.2017)

MICHALSKI, S., (2004). Care and Preser-
vation of Collections. İçinde P.J. Boylan
(Ed.). Running a Museum: A Proctical
Handbook. France: ICOM, ss. 51-90

PODANY, J., (Eylül 2001). Müze Koleksi-
yonları İçin Sismik Güvenlik Çalışması.
İstanbul Afete Hazırlık Eğitim Projesi.
İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli
Rasathanesi ve Deprem Araştırma Ensti-
tüsü

ROBERTS B.O., HUTCHİNS J.K., (2016).
Müzeler İçin Afet Risk Yönetimi. (Çev.
M. Aydın). L. Macdonald (Ed.). Kültür
Mirasını Koruma El Kitabı. UNESCO.
İstanbul: Kültürel Mirasın Dostları Der-
neği Yayınları. (Eserin orijinali 2009'da
yayımlandı)

ROSE C.L., HAWKS, C.A., (1995). A Pre-
ventive Conservation Approach To The
Storage of Collections. İçinde C.L. Rose,
C.A. Hawks and H.H. Genoways. (Edi-
törler). Storage of Natural History Col-
lections: A Preventive Conservation

Approach (1). Amerika Birleşik Devlet-
leri: Society for the Preservation of Na-
tural History Collections, ss. 1-33

RUJITER, M. (2016). Depodaki Koleksi-
yonların Elleçlenmesi. (Çev. M. Uğur-
yol, ve M. Aydın). İçinde N.H. Denis, B.
Egger, H. Gipouloulou, N. Boudjemai ve
M.C. Areto (Editörler). Kültür Mirasını
Koruma El Kitabı. UNESCO. İstanbul,
Türkiye: Kültürel Mirasın Dostları Der-
neği Yayınları. (Eserin orijinali 2010'da
yayımlandı), ss. 1-49

TOLEDO, F., (2006). The role of architec-
ture in preventive conservation. İtalya:
ICCROM, s. 7

WEINTRAUB, S., (1992). Creating and Ma-
intaining the Right Environment. İçinde
H. Wheelchel (Ed.). Caring for Your Col-
lections. New York, Amerika Birleşik
Devletleri: Harry N.Abrams, Inc. ss. 18-
29

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR-220514/zeugma-cingene-kizi-mozaiklerinin-parcalari-sergiye-haz-.html> (E.T. 07.12.2018)

<http://icomturkey.org/tr/icom-m%C3%BCzecilik-etik-yasas%C4%B1> (E.T. 02.12.2016)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

<https://icon.org.uk/icon-resources/conservation-standards> (E.T. 04.07.2019)

<http://v2.arkiv.com.tr/p9978-zeugma-mozaik-muzesi.html> (E.T. 12.04.2017)

<http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/zeugma-mozaik-muzesi> (E.T. 11.04.2017)

<http://www.nps.gov/museum/publications/handbook.html> (E.T. 22.06.2016)

Yazar Notu: Bu çalışma, Fatma Sezin DOĞRUEK tarafından Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma Anabilim Dalında hazırlanan “Türkiye’nin Arkeolojik Eser Barındıran Seçilmiş Müzelerinde Öncelikli Koruma Bağlamında Müze Tasarımlarının İrdelenmesi” başlıklı doktora tezinden makale haline getirilmiştir. Makalede kaynak gösterilmeyen tüm görseller, yazar tarafından 18.04.2017 tarihinde çekilmiştir.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Museums are defined by International Council of Museums (2006) as the organizations which do not have profit but create exhibitions, give education; and also protect, investigate and promote (Kökten, 2007: 29). Museums, in which movable cultural heritage are preserved and exhibited, have importance in the field of conservation. Active (direct) and passive (preventive/indirect) conservation techniques are implemented in order to conserve the artefacts. **Aim:** Zeugma Mosaic Museum (Gaziantep), which is affiliated to the Ministry of Culture and Tourism, was designed as a cultural center and opened as a museum in 2011. It is examined in terms of its structural and spatial characteristics, and their appropriateness to preventive conservation in this study. **Method:** The agents of deterioration, to which artefacts are exposed, are classified as physical forces, thieves, vandals, fire, water, pests, pollutants, improper light, ultraviolet and infrared, improper temperature and relative humidity (Canadian Conservation Institute, 2015: 1). If the preventive conservation techniques are not used in museums, active conservation implementations are required (National Park Service, 2006: 3:1). The aims of the preventive conservation in museums are to avoid, block and minimize the agents of deterioration for the collection. Deterioration that is not perceived in day but accumulated and increased in time is avoided or blocked by using preventive conservation techniques. Using Canadian Conservation Institute's framework study (2015) as base, Zeugma Mosaic Museum is investigated in terms of the taken precautions for each agents of deterioration. The precautions are varied in terms of the artefacts' location (exhibition, storage or transit spaces). Exhibition spaces either consist of different divisions consistent with periods or regions; or they are formed as a holistic space. There should be an open view between the entrances, exits and display areas as a precaution for theft and vandalism. Parting the exhibition and storage spaces from eating and drinking spaces is thought to be a safety measure against pests. Existing artefacts and future additions should be taken into account in determining the size of the storage spaces (Hilberry, 1995: 104). Storage spaces in a well order are considered as a precaution against the artefact deteriorations. In case museum artefacts are stored under unsuitable conditions, other protection activities will be less effective (Rujiter, 2010/2016: 4). It is crucial that there are flat floors and/or ramps with appropriate slope in the display spaces, transition areas and the loading areas; and wide doors and corridors should be located in the transition areas in order to avoid and block physical forces (Rujiter, 2010/2016: 38). Maintaining air-tightness in the museum spaces is a precaution to limit the effects of smoke that may occur during the fire and unsuitab-

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2019 Sayı: 18 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2019 Issue: 18 Autumn Winter Semester

ID:384 K:552

ISSN Print: 2148-8142 Online: 2148-4880

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

le relative humidity. Energy which is absorbed due to daylight exposure and unsuitable light quickens the chemical degradation and causes instability in the relative humidity (Weintraub, 1992: 20). As a result, window use is not proposed in the exhibition and storage spaces. In terms of structural characteristics, the structural system and materials should be disaster-resistant in a museum. Museum buildings' resistance to natural disasters is a precaution to avoid the damages of the physical forces that are impacts, shock, vibration and gravity (Canadian Conservation Institute, 1994: 1). It is crucial to evaluate the characteristics of the construction materials to be used in museums in terms of preventive conservation. The physical strength, fire-resistance, vermin-resistance of the building materials, existence of isolation and vapor-proof materials and these materials' corrosive or emissive cases should be evaluated according to preventive conservation. **Results:** Museum buildings are established by converting buildings with different purposes into museums later, as well as designing museum buildings. Historical buildings or today's buildings are both used in the transformation. This difference affects the problems and proposals on preservation of the museum collection in terms of quality and quantity. As a museum building transformed from a building with different function, Zeugma Mosaic Museum was transformed into museum by expert teams so that it was founded considering museum requirements; and having required techniques and equipment of contemporary exhibition and storage. It was observed that the principles of preventive protection were adapted to a great extent and permanent maintenance was maintained at the museum. **Conclusion:** Precautions for preventive conservation should be taken for the projects of transformation into museum. It is ideal to determine whether the spatial and structural conditions, and the materials are suitable in terms of conservation; and to design the exhibition and storage areas by a team composed of architects, designers and conservators.